Szent Sebestyén

Alkotó	Marco Palmezzano Forlì, 1458/63 – Forlì, 1539
Megnevezés	festmény
Anyag	fa
Technika	tempera, olaj
Méretek	magasság: 81 cm szélesség: 61 cm
Leltári szám	55.221

Leírás

A 3. század végén élt Szent Sebestyén a keresztényeket ádázul üldöző Diocletianus császárnak volt a testőrtisztje. Noha a császár kegyence volt, elfogott keresztényeket vett pártfogásába, ezért Diocletianus parancsára fához kötözték és nyilakkal lőtték. Ezt a kínzatást egy Iréne nevű keresztény nő ápolásának köszönhetően még túlélte, de miután a császárt szemtől szemben szidalmazta a keresztényüldözésért, bunkósbottal agyonverték és Róma főcsatornájába, a cloaca maximába vetették. Mint pestis ellen oltalmazó szentet tisztelték, kultusza különösen a 14. századi pusztító járványok idején lendült fel, és ekkortól vált gyakorivá az ábrázolása is. A Romagna tartományhoz tartozó Forlì városában működő festő, Marco Palmezzano, mint a korszakban gyakran, nem fához, hanem oszlophoz kötözve ábrázolja a vértanú szentet. Mögötte a romos ókori épületek a letűnő pogány világot jelképezik, míg a tégla és márvány-architektúra maradványaiból kinövő friss hajtások a keresztény hit erejét, a feltámadás reménységét szimbolizálják. Ily módon az oszlop, a fal, a párkányzat, a pillérek és a boltívek ábrázolásakor a reneszánsz mester egyszerre fejezi ki hódolatát a római birodalom építőművészetének nagyszerűsége és a kereszténység hőskora, a mártíromságot vállalók dicsősége előtt. Ugyanezzel a kettősséggel van összhangban, hogy Sebestyén erkölcsi magasrendűsége és hitvallói tisztasága, görög-római szoborművekre emlékeztető, kontraposzt testtartásban megjelenített, klasszikus arányokat mutató férfiaktban ölt testet. A szent az ég felé tekint, baljával, mint győzelmi jelvényt, magasra tartja a mártíromság pálmaágát, amelyet a felhők között feltűnő angyaltól kapott. A háttérben, mindkét oldalon, idillien derűs, hegyes-völgyes tájra látunk rá. Ehhez a napsütötte tájhoz velencei mintaképek, a Bellini és Giorgione által meghonosított táj-ábrázolások nyújtottak Palmezzano számára előképet. A kompozíción túl a bal felől beáramló mediterrán fény az, amely megteremti a képbeli tér egységét. Az aranyháttér helyére kerülő természetes fénynek vallásos, misztikus jelentése is van. Ahogyan embert és természetet egyaránt áldásában részesíti, Isten egyetemes földi jelenlétéről ad bizonyosságot. Történeti és könnyen magyarázható érdekesség, hogy a középtérben megjelenő két hóhér nem császárkori római, hanem török katona: időszerű utalás ez a kereszténységet a festő korában fenyegető pogányságra. Másrészt, készülésének idején, 1530 körül, a festmény stílusa már régiesnek számított. A Raffaello, Michelangelo, Tiziano és mások által megteremtett érett reneszánsznak, az új, dinamikus és életteli harmóniaeszménynek nincs nyoma a képen, a festő kései korszakában is hű maradt a quattrocento kora-reneszánszának formanyelvéhez.

Tátrai Vilmos 2002 honlap

A romagnai Marco Palmezzano sokfelé dolgozott Itáliában, így Rómában és Velencében is, de életének nagy részét szülővárosában, Forlìban töltötte. Ezen a kései, 1530 körül készült képen, amelyet a mester Szent Sebestyén ábrázolásai közül méltán tart a szakirodalom a legkiválóbbnak, különösen a Bellini hagyományokon alapuló velencei

hatás érvényesül erősen. A térmélység illúziójának megteremtésében és a vértanú római környezetének felidézésében fontos szerepet kap a márványoszlop és a romos architektúra, de az összhatást még hangsúlyosabban alakítja a mindkét oldalon mozgalmasan feltárulkozó hegyes-dombos táj. A drámai kifejezés nélkül, harmonikusan megformált, fény pásztázta férfiakt az umbriai Perugino hasonló figuráit juttatja eszünkbe. Jellemző Palmezzanóra, hogy a kompozíciót faágak szabálytalan ornamentikája hálózza be. Mind a téglafalból, mind az előtérbeli csonkolt fatörzsből kinövő,itt-ott levelet hajtó ágak a pogányságot legyőző kereszténységet, a halálon diadalmaskodó örök életet jelképezik. Tátrai Vilmos 2015

Proveniencia
Simor János vásárlása a római Bertinelli-gyűjteményből 1878-ban

Kiállítások
• 2015 Sankt Pölten, Diözesanmuseum, Meisterwerke aus dem Keresztény Múzeum Esztergom

Bibliográfia
• Wolfgang Huber (szerk.): Meisterwerke aus dem Keresztény Múzeum; kiáll.kat; Sankt Pölten 2015. 151 (Tátrai Vilmos)
• Andrea Donati in San Sebastiano. Bellezza e integrità nell’arte tra Quattrocento e Seicento. Mostra a cura di Vittorio Sgarbi. Castello di Miradolo. Catalogo a cura di Vittorio Sgarbi e Antonio d’Amico. Milano 2014, 67.
• Sallay Dóra: Raffaele Bertinelli és reneszánsz képtára. Egy műgyűjtemény útja Rómától Esztergomig. Esztergom, 2009, kat. sz. XLVII
• Mazza 1995–1996, 43 (ua.).
• Tátrai Vilmos, in Keresztény Múzeum 1993, 243, 131. sz. (ua., 1530 k.)
• Mravik 1975, 53–54, 167–68 (ua., valószínűleg 1515–1520 k.)
• Berenson 1968, I, 314 (ua.)
• Boskovits–Mojzer–Mucsi 1964, 99 (ua., a többi hasonló kompozícióhoz képest kiemelkedően a legjobb)
• Grigioni 1956, 663–664 (ua., csak irodalmi utalásokból ismeri)
• Gerevich szerk. 1948, 86, korábbi irodalommal (ua.)
• Berenson 1936, 356 (ua.)
• Berenson 1932, 414 (ua.)
• Gerevich 1928, 236 (ua., a mester egyik legkiválóbb mûve)
• Gerevich 1916a, 825 (ua.)
• Colasanti 1910a, 407 és 1910b, iii (ua.)
• Rényi 1879, 17 (ua.)
• Maszlaghy 1878 és 1891, 71. sz. (Marco Palmezzano)